

DICCIONARI MUIXERANGUER

Adrián Cervetto Montesinos

Màster en Professorat d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat,

Formació Professional i Ensenyament d'Idiomes

Universitat d'Alacant

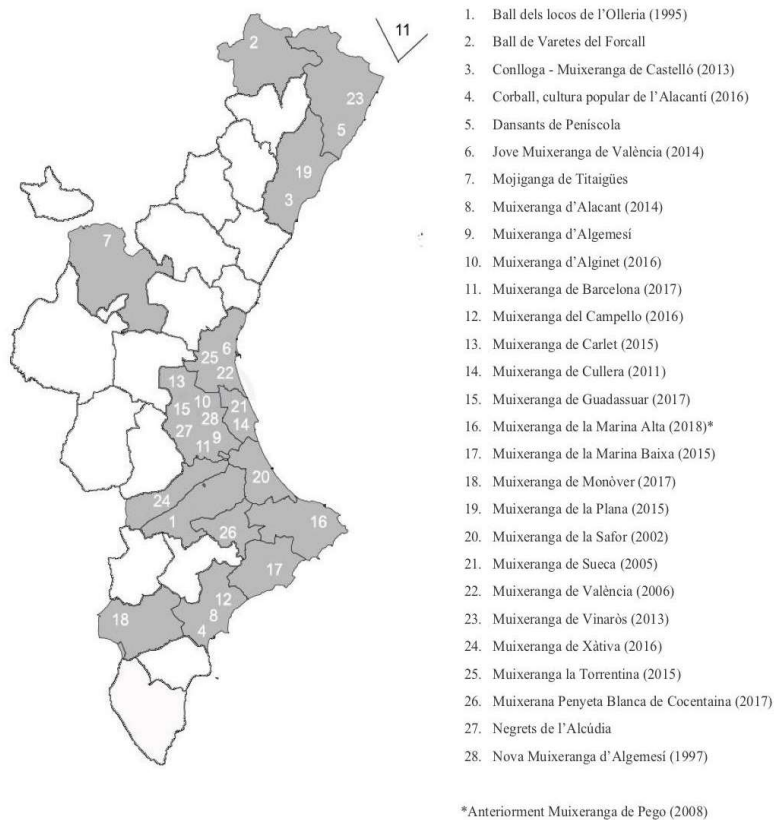
Des de fa uns quants anys és habitual veure torres humanes en les festivitats valencianes. Malgrat que històricament aquestes construccions han tingut diferents noms al País Valencià (*Moixiganga, Ball dels Locos, Negrets, Dansants de Peníscola...*), la difusió dels darrers anys s'ha fet sota l'etiqueta *muixeranga*. No debades és el nom que rep a la població d'Algemesí, el bressol de la festa, on aquestes torres han esdevingut més elaborades i representatives.

El 2011 les festes de la Mare de Déu de la Salut d'Algemesí van ser declarades Patrimoni Immaterial de la Humanitat i, des d'aleshores, el creixement de colles muixerangueres ha sigut imparable. En l'actualitat trobem 28 muixerangues al llarg del País Valencià i, fins i tot, aquest 2018 —any d'elaboració d'aquest article— s'ha creat la Muixeranga de Barcelona, associada a l'associació cultural Espai País Valencià.

Un altre factor de l'esclat muixeranguer cal buscar-lo en el *boom* casteller, entès com a precedent i mirall. Durant la dècada dels 90 del segle passat i principis del segle XXI els castellers guanyen suport institucional i comencen a ser símbol del poble català, que ràpidament el converteix en una senya d'identitat i s'escampa arreu de tot el país. Veient la potència que adquireixen les colles castelleres a Catalunya, el País Valencià s'hi suma amb prou motius; no debades els castells catalans tenen un origen valencià i a moltes poblacions d'aquesta terra estan documentades torres humanes.

Un altre factor indubtable de la propagació és l'identitari. Així com els castells representen la identitat catalana, de manera paral·lela les muixerangues són enteses com a símbol de la identitat valenciana. De fet, la publicitat arriba abans a actes reivindicatius de caire cultural que no a les festes populars, espai on ara són habituals. A més a més, hem de tindre en compte que en alguns cercles la música de la Muixeranga funciona com un

himne extraoficial dels valencians, cosa que encara reforça més aquesta connexió ideològica.

Imatge 1. Emplaçament de les colles muixerangueres valencianes

I encara volem fer una apreciació personal: la potència visual de les muixerangues en el món de la cultura de la imatge i les xarxes socials. Les muixerangues captiven tant en fotografia com en directe; la difusió és major hui en dia que fa 20 anys, fet que propicia que molta gent conega les muixerangues sense que necessàriament n'haja vista cap en directe. De fet,

es tracta d'un aspecte que les colles castelleres controlen a la perfecció i que la majoria de colles muixerangueres està potenciant.⁸⁶

Tot aquest còctel ens deixa un panorama d'efervescència muixeranguera que té com a conseqüència la creació l'any 2018 de la Federació Coordinadora de Muixerangues,⁸⁷ la qual té la intenció d'agrupar forces i interessos per tal d'ajudar les colles emergents i de difondre encara més l'activitat muixeranguera. De les 28 colles que hi hem comptabilitzat, en l'actualitat n'hi ha federades 21.

En aquest context descrit, i per tal de posar un poc d'ordre en el caos terminològic derivat d'aquest creixement sobtat, hem cregut convenient la creació d'un vocabulari que arplegue la terminologia pròpia de les muixerangues. Derivada d'aquesta necessitat de normalització conceptual i formal, constatem una altra doble funció: d'una banda, la contribució a la difusió del fenomen per a un públic extern o no expert —pensem, per exemple, en el públic assistent a l'espectacle o en les retransmissions en mitjans de comunicació— i, d'una altra, servir d'ajuda teòrica a tots els nous muixerangers i les noves colles que hi apareguen.

Els 130 termes aplegats pertanyen a cinc subtemàtiques diferents, que constitueixen l'arbre de camp de la muixeranga: la indumentària, les figures, les accions, les posicions i la música. D'altra banda, l'elaboració del recull que us presentem s'ha basat, principalment, en l'entrevista als diferents mestres d'arreu del territori i, en segon terme, en el buidatge de la poca bibliografia existent sobre el tema.

El diccionari es presenta com un diccionari general a què estem acostumats, amb l'única particularitat d'un camp informatiu dedicat a les observacions enciclopèdiques o notes curioses diverses que permeten acabar d'aclarir aspectes diversos, com ara l'origen d'algunes denominacions, qüestions tècniques o particularitats i semblances amb els castells catalans.

⁸⁶ Vegeu, per exemple, les pàgines web de la colla Jove Xiquets de Tarragona (<http://jovedetarragona.cat>) o dels Castellers de Vilafranca del Penedès (<http://www.castellersdevilafranca.cat>). En aquest sentit, podem trobar la difusió de l'activitat muixeranguera en mitjans socials, com ara el portal de Facebook de la Jove Muixeranga de València <https://www.facebook.com/JoveMuixerangadeValencia>.

⁸⁷ Vegeu el portal Facebook de l'entitat: <https://www.facebook.com/FedMuixerangues/>

DICCIONARI MUIXERANGUER

1. actuació *nf*

Representació d'una o diverses colles muixerangueres per al públic.

2. agafar (o agarrar) cames *loc v*

Subjectar els membres de la pinya més propers al tronc de la figura les cames de les persones del segon pis.

3. agafar (o agarrar) peus *loc v*

Subjectar els turmells dels membres dels pisos immediatament superiors per a assegurar l'estabilitat de l'estructura.

4. agulla *nf*

Persona que se situa en l'espai que queda en la base entre els baixos i que aguanta el segon corresponent per la part del davant dels genolls.

Observacions:

1. El més habitual és que hi haja una agulla per cada segon de la torre concreta.
2. En el món casteller, *agulla* també és el nom que rep un pilar que es forma simultàniament a l'estructura central, un afegit a la figura i, per tant, trobem denominacions com 4 de 8 amb agulla, 3 de 7 amb agulla, etc. No és una estructura tradicional del panorama muixeranguer, però algunes colles l'han incorporada al repertori i trobem figures com la marieta amb agulla (estrenada per la Muixeranga de Sueca) o el fadrí amb agulla (creada per la Conlloga-Muixeranga de Castelló).

5. aixecat per sota *adj*

Figura en què cada pis s'alça a pols, començant pels pisos superiors.

Observacions: Aquesta manera de construir una torre és compartida tant amb el món casteller com amb el món falconer català. Val a dir que en el cas de les muixerangues l'única figura que s'ha realitzat ara com ara amb aquesta tècnica és el pinet.

6. alçar a pols *v*

Agafar amb les mans a les persones d'un determinat pis i pujar-les al pis següent i que és característica de les figures aixecades per sota.

7. alcoiana *n f*

Figura de cinc pisos creada per la Muixeranga d'Algemesí amb una estructura de quatre baixos, dos segons, dos tercers, un alçador i un xiquet i que es caracteritza perquè els segons es troben ajupits i els tercers no pugen als muscles dels segons, sinó a les cames, amb un peu en cada un d'ells, de tal manera que miraran en un sentit diferent que els segons.

Observacions: Es va desplegar per primera vegada l'any 2017 en un homenatge de les festes d'Alcoi i, en especial, de la capitania de la filà Almogàvers, que va convidar la Muixeranga d'Algemesí a actuar-hi.

8. alcoianet *n m*

Figura creada pel Ball de Locos de l'Olleria de tres pisos d'alçada i amb estructura de tres baixos, dos alçadors i un xiquet.

9. alçador, alçadora *n m/f*

Persona que se situa al penúltim pis, tot just per davall del xiquet que culmina la figura.

Observacions: Coronar una torre amb l'estructura d'alçador i xiquet és propi de les muixerangues. Els castells, per exemple, també tenen l'*aixecador* (o *acotxadador*), però no està dret sinó ajupit damunt de l'últim pis per tal que el xiquet li passe pel damunt i corone la figura.

10. altar *n m*

Figura que consisteix en la combinació de pinets alineats amb la disposició d'un muixeranguer, un pinet de dos, un pinet de tres, un pinet de quatre, un pinet de tres, un pinet de dos i un muixeranguer.

11. alta clàssica *n f*

Figura de cinc pisos formada per quatre baixos, quatre segons, dos tercers, un alçador i un xiquet.

12. alta de 6 *n f*

Figura de sis pisos formada per sis baixos, sis segons, quatre tercers, dos quarts, un alçador i un xiquet.

Observacions: Aquesta figura es va assolir l'any 1999 i actualment és la torre més alta del repertori muixeranguer, juntament amb la dolçaina (2).

13. alta de 5 *n f*

Figura de cinc pisos amb una estructura de sis baixos, sis segons, tres tercers, un alçador i un xiquet, que normalment es construeix amb els últims dos pisos desplegats.

14. amunt! *interj*

Expressió amb què el mestre indica que ha de pujar cada pis de la figura i que sol anar acompanyada de la denominació del pis que correspon: *segons amunt!*, *tercers amunt!*, *alçador amunt!*, *xiquet amunt!*.

15. aranya *n f*

Figura que consisteix en una combinació d'un pinet central i diversos pinets laterals més baixos que el central, en major nombre que la sènia.

Observacions: Aquesta figura va ser recuperada per la Nova Muixeranga d'Algemesí i es va realitzar en la primera trobada de Muixerangues d'Algemesí l'any 1999.

16. assaig *n m*

Cadascuna de les proves que realitzen les colles muixerangueres per a millorar la seua tècnica o per a preparar una actuació concreta.

17. avall! *interj*

Expressió amb què el mestre indica que ha de baixar cada pis de la figura i que sol anar acompanyada de la denominació del pis que correspon: *segons avall!*, *alçador avall!*, *xiquet avall!*

18. baix *n m*

Cada una de les persones situades a la base i que forma part de l'estructura d'una figura.

19. ball *n m*

Dansa realitzada pels muixeranguers.

Observacions: Es tracta d'una de les parts de l'actuació canònica de les muixerangues d'Algemesí en els dies grans de les festes de la Mare de Déu de la Salut.

Darrerament, altres colles també han creat balls propis i els han incorporat a les actuacions.

20. banc *n m*

Torre de quatre pisos estructura d'un baix, dos segons, un alçador i un xiquet, amb l'originalitat que el baix no està dret sinó cara amunt amb les mans i els peus a terra i els segons es col·loquen acarats, un per la zona de les cames del baix i l'altre per la zona del pit.

21. barret *n m*

Complement de la indumentària que es col·loca al cap.

Observacions: Era un complement al vestit exclusiu de les muixerangues d'Algemesí, ratllat com la resta del vestit, fins que l'any 2018 la Muixeranga d'Alacant el va incorporar quan van renovar la vestimenta. Aquest barret sol portar una mena d'orelles laterals. En altres muixerangues es pot substituir pel mocador.

22. base *n f*

Tots els membres del pis inferior d'una figura.

23. botifarra *n f*

Nuc que es fa a la faixa per a acabar d'enrotllar-la a un muixeranguer amb la funció que la faixa quede ben apretada i que els muixeranguers que pugen hi tinguen un punt de suport.

24. caminat, caminada *adj*

Figura que es desplaça en línia recta i que pràcticament sempre es reserva als pinets.

25. camisa *n f*

Peça central de la indumentària, el color de la qual identifica cada colla.

Observacions:

1. Es recomana utilitzar camisa de cotó perquè aquest material esvara menys que altres. En les dues colles d'Algemesí i en la de Torrent les solapes són de feltre perquè s'adhereix encara més que el cotó.

2. Sovint el color de la camisa funciona com a sobrenom de les colles, així les muixerangues d'Algemesí es diferencien entre la *Verda* (Nova Muixeranga d'Algemesí) i la *Blava* (Muixeranga d'Algemesí) i la Muixeranga de la Marina Baixa s'autodenomina *Blavets*.

26. campana *n f*

Figura representativa dels Negrets de l'Alcúdia que té una estructura de quatre baixos, tres alçadors i un xiquet, caracteritzada per fer-se sense pinya i que, a més, no es descarrega per l'esquena sinó pel buit que queda enmig del tronc.

27. campana oberta *n f*

Figura representativa dels Negrets de l'Alcúdia amb una estructura de quatre baixos, tres segons i un xiquet, en què els membres de cada pis no estan tancats, sinó alineats, de manera que els pisos queden oberts.

28. canya *n f*

Figura de cinc pisos que consta de quatre baixos, tres segons, dos tercers, un alçador i un xiquet i que correspon al remat de la dolçaina.

29. cap de colla *n m,f*

→ mestre, mestra

30. cap de pinya *n m,f*

Persona que s'encarrega que la pinya estiga ben organitzada, sense buits, esglaonada per altures i un nombre compensat de muixeranguers a cada banda.

31. cap de tronc *n m,f*

Persona que s'encarrega de supervisar el tronc d'una figura i donar les ordes necessàries perquè els muixeranguers es col·loquen rectes i amb una distància correcta entre ells.

32. carregar *v tr*

→ coronar

33. *carrossa* *n f*

Composició plàstica creada per la Muixeranga la Torrentina l'estructura de la qual són dos torres, una de quatre pisos amb estructura de quatre baixos, dos segons, un alçador i un xiquet, i una altra torre de tres pisos amb estructura de dos baixos, un alçador i un xiquet.

Observacions:

1. La peculiaritat d'aquesta figura és que els segons de la torre gran, així com els baixos de la torre menuda, no romanen drets sinó de genolls, de tal manera que el següent pis no puja als seus muscles com en quasi totes les figures sinó a l'esquena.
2. Tot i que la posició de genolls és poc freqüent en les muixerangues valencianes, és habitual en la *Mojiganga* de Titaigües i també en els falcons catalans.

34. *casç* *n m*

Peça de la indumentària exclusiva dels xiquets que coronen les figures i que constitueix un element de seguretat en cas de caigudes.

Observacions:

1. Se sol utilitzar un casç dissenyat especialment per a les torres humanes per tal que protegís el cap dels xiquets però que no siga molt dur per a evitar fer mal als components de la pinya.
2. El casç és negre, però en moltes colles és habitual folrar-lo amb els colors de la colla.

35. *castell* *n m*

Figura inspirada en els Dansants de Peníscola amb una estructura de tres persones per pis coronada amb un xiquet a l'últim pis.

Observacions:

1. Els dansants de Peníscola fan únicament tres altures, però les muixerangues d'Algemesí —i moltes altres després— pugen un pis més (castell de 4) o, fins i tot, en pugen dos (castell de 5).
2. Darrerament algunes colles anomenen *castell* a estructures semblants, però amb dos persones en lloc de tres al penúltim pis, probablement a l'estil dels castells de Catalunya.

36. *cinc d'oros* *n m*

Quadre plàstic que consisteix en la combinació de quatre torretes desplegades i una tomasina al mig d'aquestes torres.

37. cinc en un peu *n m*

Figura de quatre pisos amb l'estructura d'un baix, dos segons, un alçador i un xiquet i amb la peculiaritat que els segons seuen enfrontats un a cada muscle del baix i l'alçador puja amb un peu a cada espatla dels segons.

Observacions: És una estructura prou singular que es documenta també en els acròbates del Magrib africà.

38. colla *n f*

Agrupació de persones que formen part d'una muixeranga concreta.

39. contrafort *n m*

Membre de la pinya que se situa darrere del baix per tal de servir-li de suport i que no s'afone ni se'n vinga cap a arrere.

40. cordó *n m*

Cada una de les fileres circulars que compon una pinya.

41. coronar *n m*

Aconseguir que el xiquet arribe al pis superior en una figura.

42. crossa *n f*

Persona que, situada sota l'aixella del baix, ajuda a aguantar el pes dels pisos superiors en les figures més altes i pesades.

43. descarregar *v tr*

Aconseguir completar i desmuntar una figura sense que caiga cap persona en cap moment.

44. desmuntar *v tr*

Interrompre el procés de construcció d'una figura en qualsevol fase i desfer tot el que ja estava construït.

45. desplegar *v tr*

Alçar un pis en què les persones que el formen es troben ajupides.

Observacions: Aquesta manera de construir una torre és pròpia de les muixerangues, a diferència dels castells o els falcons catalans. Hi ha una sèrie de figures que es realitzen desplegadas com la torreta desplegada, la tomasina o el cinc d'oros.

46. desplegat, desplegada *adj*

Tipus de construcció en què cada pis superior a la pinya es munta ajupit i, a continuació, s'alça paulatinament.

47. diada *n f*

→ trobada (1)

48. dolçaina *n f*

1. Instrument de vent tradicional que acompanya les actuacions de muixerangues tant en les cercaviles, com en els balls, com en la construcció de figures.

Observacions: En el cas de la *Mojiganga* de Titaigües, la falta de dolçainers la va fer desaparèixer i ara es balla amb caixa i clarinet.

2. Figura de sis pisos amb estructura de sis baixos, quatre segons, tres tercers, dos quarts, un alçador i un xiquet.

Observacions: La seua forma estilitzada pretén emular una dolçaina en reconeixement d'aquest instrument com a part imprescindible de l'activitat muixeranguera.

49. donar pit *v*

Acostar-se un membre de la pinya a la persona que té davant per tal de donar-li estabilitat si veu que tremola o si ell ho ha demanat.

Observacions: Es diu *donar pit* perquè s'ha de fer més força amb el pit contra l'esquena de la persona de davant per ajudar-lo a no perdre força i estabilitat.

50. escala *n f*

Persona ajupida que servirà de falca per a ajudar a pujar a algun membre dels pisos superiors, bé arran de terra, bé en pisos superiors.

51. *encontre* n m

Figura de quatre pisos que consta de quatre baixos, dos segons, un alçador i un xiquet.

Observacions: Realment aquesta figura és el remat de la figura anomenada trobada.

52. *enterro* n m

Figura que compon el repertori d'escenes religioses d'Algemesí i representa un soterrar, simulant una anda en l'estructura central i acompanyada de muixeranguers als dos costats.

53. *enxaneta* n f

→ xiquet, xiqueta

54. *escena* n f

Quadre plàstic que sol evocar una figura religiosa.

55. *fadrí* n m

Figura de quatre pisos creada per la Conlloga (Castelló) l'any 2014 amb una estructura de tres baixos, tres segons, dos tercers i un xiquet.

Observacions: En altres colles aquesta figura rep el nom de castell (vg. observacions de castell).

56. *faixa* n f

Peça de la indumentària que envolta el tronc dels muixeranguers i compleix la doble funció de previndre lesions musculars i servir de punt de suport en la pujada de les persones del tronc.

Observacions: En la indumentària castellera s'ha tendit a homogeneïtzar el color d'aquesta peça i gairebé totes les colles n'utilitzen una de negra. Així es faciliten els intercanvis de persones entre les distintes colles. En algunes muixeranges de creació més recent s'ha adaptat aquest mateix costum, com és el cas de la Muixeranga de Sueca, la Jove Muixeranga de València o la Muixeranga d'Alacant. Però és més habitual trobar colors més variats com el roig (Muixeranga de la Safor, Colla Corball de l'Alacantí, Conlloga-Muixeranga de Castelló), verd (Nova Muixeranga d'Algemesí) o, fins i tot, una senyera, com la Muixeranga del Campello.

57. felipet *n m*

A Xàtiva, figuereta.

Observacions: Com que la figura es corona cap per avall, ha pres el nom del rei Felip V, el retrat del qual apareix en aquesta posició.

58. fer la cameta

Acció que realitzen els xiquets en coronar una figura i que consisteix a alçar una cama.

Observacions: Aquesta acció és una característica pròpia de les muixerangues a diferència d'altres manifestacions de torres humanes com els castells o els falcons catalans.

59. figura *n f*

Denominació genèrica de qualsevol construcció realitzada per una colla muixeranguera, bé siga una torre o un quadre plàstic.

60. figuereta *n f*

Figura de tres pisos amb la peculiaritat que el xiquet la corona, precisament, fent la figuereta, és a dir, cap per avall, amb el cap recolzat en els braços dels membres del penúltim pis i les cames cap amunt.

61. figuereta doble *n f*

Figura de quatre pisos amb la mateixa coronació que la figuereta.

62. figura *n f*

Cada una de les torres o quadres plàstics que es representen a cada actuació.

63. florete *n m*

Peça musical que acompanya el Ball de la Muixeranga d'Algemesí i també el passeig de gegantets.

64. font *n f*

Figura que es realitza amb la combinació d'un pinet de tres central amb quatre pinets de dos laterals i els corresponents xorros.

Observacions: Tant els xiquets dels pinets de dos com les persones de dalt dels xorros aguanten uns ciris encesos, per la qual cosa és habitual que es faça de nit.

65. força! *interj*

Expressió pronunciada pel mestre o per qualsevol component de la figura quan troba que es necessita més suport de la pinya perquè la figura no caiga.

66. forçut, forçuda *n m/f*

Persona que alça cada pis en les estructures aixecades per sota.

67. gorro *n m*

→ barret

68. guió *n m*

Figura que consisteix en la combinació de tres pinets que normalment caminen, un pinet de tres central i dos pinets de dos laterals.

69. lateral *n m*

Membre de la pinya que agafa el segon per un costat de la cama.

70. marieta *n f*

Figura de tres pisos formada per quatre baixos, quatre alçadors i un xiquet enmig i que es caracteritza perquè els segons comencen ajupits i es despleguen quan el xiquet ja es troba enmig.

Observacions:

1. Aquesta figura es realitza d'aquesta manera tan poc usual perquè simbolitza l'assumpció de la Mare de Déu.
2. En molts casos la pujada se simplifica perquè servisca d'estrena per als xiquets més menudets.

71. marieta doble *n f*

Figura amb la mateixa estructura que la marieta, però amb un pis més.

72. marxeranga *n f*

Trobada de muixerangues del Campello, que es caracteritza per la realització de figures dins de l'aigua de la mar.

73. mestre, mestra *n m/f*

Membre del cos tècnic d'una colla que s'encarrega de donar les instruccions quan s'està construint una figura, així com de planificar assajos i actuacions amb la resta del cos tècnic.

74. micalet *n m*

Figura de cinc pisos que consta de dos baixos, dos segons, dos tercers, un alçador i un xiquet.

75. mocador *n m*

Complement de la indumentària que es col·loca al cap o també als canells.

Observacions: Les muixerangues d'Algemesí porten un barret al cap i reserven el mocador per als canells. En qualsevol cas, la funció del mocador és sempre evitar lesions musculars en el braç i també protegir el cap del sol i recollir els cabells. El mocador varia de color i estil en cada colla. En la Nova Muixeranga d'Algemesí, per exemple, combinen mocadors rojos i verds i moltes colles de nova creació utilitzen un mocador d'herbes valencià.

76. mojjanga *n f*

Representació que es realitza cada set anys en la població de Titaigües (la Serrania) en el context de las *Fiestas Gordas* i que inclou la construcció diferents torres humanes.

77. morera *n f*

Figura de cinc pisos amb estructura de quatre baixos, dos segons, un tercer, un alçador i un xiquet.

Observacions: Al segon pis hi ha també una primera mà que aguantarà per darrere el tercer perquè la figura no caiga cap arrere.

78. motxilla *n f*

Moment en què el xiquet que corona la figura puja per l'esquena de l'alçador.

79. muixeranga *n f*

1. Conjunt de danses i torres humanes.
2. Colla muixeranguera (Muixeranga de Torrent, Muixeranga de la Safor...).
3. -- **d'Algemesí**. Música més habitual en la construcció de les figures.

80. muixeranguer, muixeranguera

1. *n m/f* Persona que pertany a una colla muixeranguera o fa muixeranges.
2. *adj* Relatiu a les muixeranges.

81. net, neta *adj*

Figura que es realitza sense pinya.

82. nu, nua *adj*

→ net, neta

83. oberta *n f*

Figura de tres pisos que consta d'un pinet de tres central, però amb dos xiquets afegits al segon pis que s'agafen un a cada braç del segon.

Observacions: Es tracta d'una estructura extravagant que retrobem en altres manifestacions de torres humanes com els falcons catalans o els acròbates del Magrib.

84. palmera *n f*

Figura que es forma amb la combinació de quatre pinets de tres que no es formen aliniats sinó que cadascun mira a l'exterior de la plaça i es donen l'esquena entre si.

85. parella *n f*

Dos muixeranguers que, en un pis amb un nombre imparell de persones, van units per a una mateixa funció.

Observacions: A causa de la composició piramidal de moltes figures muixerangueres, és habitual que la parella es dividisca el pes d'una persona del pis superior, mentre que una sola persona (el trípede) carrega tot el pes d'un altre membre.

86. passeig de gegantets *n m*

Ball originari d'Algemesí que es realitza amb pinets de dos.

Observacions: Moltes colles de nova creació l'han incorporat al seu repertori, bé amb la mateixa disposició, música i coreografia que al poble riberenc, bé amb una dansa de creació pròpia.

87. pi *n m*

→ pinet

88. pinet *n m*

Estructura més bàsica que consisteix en una persona per pis.

Observacions: La manera d'indicar l'alçada d'aquesta estructura ha sigut tradicionalment *pinet* per als de 3 altures i *pinet doble* per als de quatre, però com que també n'hi ha de 2 fins a 5 altures, s'han estés denominacions com *pinet de 2*, *pinet de 5*...

89. pinet doble *n m*

Pinet de quatre altures.

90. pilar *n m*

→ pinet

Observacions: La forma *pilar* és la denominació del món casteller i, per extensió, de bona part de les muixerangues. Ara bé, el fet que *pi* o *pinet* siga la que trobem a les colles d'Algemesí ha propiciat el foment d'aquestes altres denominacions, especialment en els mitjans de comunicació.

91. pilotó *n m*

Figura tradicional recuperada l'any 2016 per la Conlloga-Muixeranga de Castelló i que consta de huit baixos, quatre segons, dos tercers i un xiquet.

Observacions: Fins que la van recuperar, l'última datació de la figura és de l'any 1912 a la població de Nules.

92. pinya *n f*

Conjunt de persones situades a la base d'una figura i que serveixen per a apuntalar l'estructura central, descarregar pes als baixos i parar el colp en cas d'una caiguda dels membres superiors.

93. pis *n m*

Cada planta d'una figura.

94. pit! *interj*

Expressió pronunciada per algun membre de la base que necessita que la persona que té darrere li faça més pressió amb el pit contra l'esquena.

95. primera mà *n f*

Membre de la pinya que aguanta per darrere un membre del segon pis.

96. pujada *n f*

A Algemesí, torre (1).

Observacions: Es coneix amb aquest nom per a diferenciar-la, en els dies de festa major, d'altres parts de la representació, com el ball.

97. quadre plàstic *n m*

Combinació de torres per a representar una determinada escena.

98. quart, quarta *n m/f*

Persona que se situa al quart pis d'una torre.

99. remat *n m*

Pisos superiors d'una torre.

Observacions: També s'utilitza *remat* per a designar pròpiament figures que són, en realitat, una simplificació de figures més grans com l'encontre, la canya o la xopera.

100. remat d'alta de 5

Figura de quatre pisos amb estructura de sis baixos, tres segons, un alçador i un xiquet.

101. retaule *n m*

Figura que consisteix en la combinació de pinets de tres i dos pisos i que es caracteritza perquè tots els pinets es munten alineats formant-ne una estampa única i amb la diposició d'un muixeranguer, un pinet de dos, un

pinet de tres, un pinet de dos, un pinet de tres, un pinet de dos i un muixeranguer.

102. rodar *v tr*

Fer que una estructura gire 360° sobre si mateixa.

103. rodat, rodada *adj*

Tipus de figura que roda.

Observacions: És una acció gairebé exclusiva dels pinets. La figura més habitual amb aquesta acció és la sènia.

104. roscana *n f*

Figura pròpia dels Negrets de l'Alcúdia, derivada de la campana però amb quatre pisos i una estructura formada per quatre baixos, tres segons, un alçador i un xiquet.

Observacions: Com que és de quatre alçades, la dificultat és major i, a diferència de la campana, aquesta sí que es realitza amb pinya.

105. sabates *n f*

Peça de la indumentària muixeranguera que cobreix els peus.

Observacions: No és una peça estandarditzada i hi ha bastant llibertat en les colles, tot i que predominen les sabates blanques o les espadnyes de careta. En el cas dels muixeranguers que ocupen pisos superiors el més habitual és que puguen descalços, encara que de vegades els trobem amb sabates blanques, especialment en la Muixeranga d'Algemesí.

106. segon, segona *n m/f*

Persona que se situa al segon pis d'una torre.

107. sènia *n f*

Figura que consisteix en la combinació de pinets rodats, amb un pinet central que roda sobre si mateix i quatre pinets laterals més baixets que roden al voltant del pilar central.

Observacions: Es tracta d'una figura originària d'Algemesí. En el seu origen el pinet central és de tres pisos i els laterals de tres, tot i que és més habitual que es represente una versió simplificada amb el pinet central de tres i els laterals, de dos.

108. senieta *n f*

Sénia amb el pinet central de tres pisos.

109. sénia doble *n f*

Sénia amb el pinet central de quatre pisos.

110. sisena *n m*

→ alta de sis

111. tancar pinya *v*

Acció d'alçar els braços i acostar-se els membres de la pinya entre si perquè comence a muntar-se la figura.

112. tancat, tancada *adj*

Torre o pis d'una torre en la qual els muixeranguers del tronc estan molt apretats cosa que pot influir negativament en la construcció de la figura.

113. tap *n m*

Membre de la pinya que ompli els buits que sorgeixen a mesura que aquesta es va fent més gran i que, a diferència de la resta de components, no alçarà els braços.

114. tercer, tercera *n m/f*

Persona que se situa al tercer pis d'una torre.

115. terç *n m*

→ tercer, tercera

116. tomasina *n f*

Figura de cinc pisos que consisteix en una variació de la torreta desplegada, però amb un pis més, amb la qual cosa, l'estructura resultant és de quatre baixos, quatre segons, dos tercers, un alçador i un xiquet.

Observacions: Rep aquest nom en homenatge a Tomàs Pla, antic mestre de la Muixeranga d'Algemesí i creador d'aquesta figura.

117. torre *n f*

1. Estructura vertical formada amb persones.
2. Figura que consisteix en una variació del micalet.

Observacions: Rep aquest nom perquè l'estructura és semblant a una de les figures que realitzen al món casteller i que també es coneix com a *torre*. En l'àmbit muixeranguer la fan la Muixeranga de la Safor i la Muixeranga de Xàtiva, per exemple. La diferència amb el micalet és que no té alçador i el xiquet corona la figura col·locant-se dret sobre l'última parella.

118. torreta *n f*

Torre de quatre pisos que consta de cinc baixos, tres segons, un alçador i un xiquet.

119. torreta desplegada *n f*

Figura de quatre pisos que es realitza desplegada i que presenta una estructura formada per quatre baixos, dos segons, un alçador i un xiquet.

120. torreta desplegada doble *n f*

→ tomasina

121. trípod *n m*

Persona que, en pisos amb un nombre imparell de membres, no té parella.

122. trobada *n f*

1. Aplec de colles muixerangueres.

Observacions: La temporalització d'aquests aplecs sol ser anual. La més destacada és la d'Algemesí, que l'any 2018 ha fet la XIX edició. Actualment també estan agafant força les trobades de punts més perifèrics, com Alacant i Castelló.

2. Figura de cinc pisos que consisteix en dues figures autònomes que s'uneixen en el tercer pis amb una estructura de sis baixos, quatre segons, dos tercers, un alçador i un xiquet.

Observacions: Aquesta figura es va estrenar en la primera trobada d'Algemesí i n'és commemorativa.

123. tronc *n m*

Part d'una torre formada pels pisos superiors a la base.

124. vent *n m*

Membre de la pinya que té per funció mantenir l'estructura del pis superior recta, raó per la qual es col·loca entre dos segons i agafa una cama de cada un.

125. vestit *n m*

Part de la indumentària que agrupa camisa i pantalons a manera d'uniforme.

Observacions: Les dues muixerangues d'Algemesí visten amb un uniforme ratllat i que es diferencia en els colors: roig, blanc i blau per a la Muixeranga d'Algemesí i roig, blanc i verd per a la Nova Muixeranga d'Algemesí. En general, però, les noves colles han tendit a seguir l'estil d'indumentària castellera que consisteix en una camisa monocroma, una faixa monocroma (negra, la majoria) i uns pantalons blancs.

126. volantinera *n f*

→ figuereta

127. xicalla *n f*

Conjunt de xiquets i xiquetes que formen part d'una colla.

128. xiquet, xiqueta *n m/f*

Infant, persona de poca edat que normalment corona les figures.

129. xopera *n f*

Figura de cinc pisos amb una estructura de sis baixos, quatre segons, dos tercers, un alçador i un xiquet.

Observacions: Realment aquesta figura correspon al remat de l'alta de sis.

130. xorro *n m*

Part de la figura de la font formada per dues persones, una a gatameus i l'altra gitada d'esquena damunt de la primera i amb els peus recolzats en el ventre del pilar corresponent.

BIBLIOGRAFIA

- AA.DD. (2016-2018): *Enciclopèdia castellerà*, Barcelona, Cossetània Editors, 3 v.
- ALCOVER, Antoni M. i Francesc de Borja MOLL (DCVB) (1993): *Diccionari català-valencià-balear*, Palma, Moll, 10 v. Consultat en línia: <http://dcvb.iec.cat/> [darrera consulta: 11/10/2018].
- AMADES, Joan (1982): *Costumari català: el curs de l'any*, Barcelona, Salvat, 5 v.
- BOFARULL, Joan (2007): *L'origen dels castells. Anàlisi tècnica i històrica*, Valls, Cossetània.
- BOFARULL, Joan (2016): *Les muixerangues valencianes*, València, Onada.
- BOFARULL, Joan (2017): «La muixeranga d'Algemesí no és una moixiganga», *Temps de muixeranga*. Disponible en línia: <https://tempsdemuixeranga.com/2017/03/01/muixeranga-dalgesimesi-no-moixiganga/>
- BROTONS, Xavier (2001): *Diccionari casteller*, Barcelona, Diputació de Barcelona.
- CARCELLER, Kassim (2017): «L'anyuari muixeranguer 2016: les figures», en *Temps de muixeranga*. Disponible en línia: <https://tempsdemuixeranga.com/2017/04/12/lanuari-muixeranguer-2016/> [darrera consulta: 05/06/2017].
- DOMINGO I BORRÀS, Josep-Antoni (2002): «Mare de Déu de la Salut d'Algemesí. 7 i 8 de setembre», *Calendari de festes de la Comunitat Valenciana. Tardor*, València, Fundació Bancaixa, p. 85-99.
- FEDERACIÓ COORDINADORA DE MUIXERANGUERES: <https://www.facebook.com/FedMuixerangues/> [darrera consulta: 12/10/2018].
- LLUCH, Enric (2011): *Vull ser muixeranguera!*, Algemesí, Andana.
- LLUCH, Enric (2013): *A recer de la muixeranga: la Mare de Déu de la Salut*, Alzira, Fundació Bromera per al Foment de la Lectura.
- LLUCH, Enric i HUGUET, Jesús (2016): *Vols conèixer la festa d'Algemesí?*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- MUIXERANGA D'ALGEMESÍ, web oficial: <http://www.muixeranga.net/> (en construcció) [darrera consulta: 05/06/2017].

NOVA MUIXERANGA D'ALGEMESÍ, web oficial: <https://novamuixeranga.com/> [darrera consulta: 05/06/2017].

Temps de muixeranga. Disponible en línia:

<https://tempsdemuixeranga.com/> [darrera consulta: 11/10/2018].

TERMCAT: *Criteris metodològics*. Disponible en línia: http://www.termcat.cat/ca/El_TERMCAT/Linies_Actuacio/#Criteris [darrera consulta: 10/10/2018].

TERMCAT (2001): *El món casteller: terminologia bàsica*, Barcelona, Termcat.

TERMCAT (2007): *Diccionari casteller*, Barcelona, Termcat. Disponible en línia: http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/2/ [darrera consulta: 11/10/2018].